

Bäcksbacka, Hyvönen ja esinetutkimuksen tila

Heikki Hyvönen kirjoitti Suomen Museossa 1995 Christina Bäcksbackan väitöskirjasta »Viceamiral Carl Olof Cronstedts hem» (FFT 102) arvostelun, joka antaa aihetta muutamaankin kommenttiin. Hyvösen kriittinen arvio työstä ei nimittäin ollut ainakaan minulle yllätys: pikaisenkin tutustumisen perusteella oli selvää, että väitöskirjan jäsenyys ja problematisointi edustivat lähinnä hyvää gradutasoa. Arvelin kuitenkin, että esineanalyysijaksot, joita en ollut kompetentti arvioimaan, olisivat olleet siksi ansiokkaat, että ne olisivat kompensoineet heikkoudet. Arvostelussaan Hyvönen sitten osoitti, että olin erehtynyt. Periaatteellisesti erityisen tärkeitä myös kansatieteen kannalta olivat Hyvösen terminologiaan liittyvät kommentit: tutkijalla on usein taipumus käyttää yleistermeinä lähteissä – olivatpa ne sitten murrekokoelmia tai perukirjoja – esiintyvää terminologiaa, mikä tekee kuitenkin mahdottomaksi esinetyyppien käsittelyn yleisellä ja kansainvälisellä tasolla.

Bäcksbackan työn hyväksymiseen väitöskirjaksi liittyy varmaan joukko sekä yksityisiä että yleisiä tekijöitä. Viimeksimainituista viittaa kahteen. Hallinnonuudistus muutti väitöskirja-asioiden käsittelyä ainakin Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa niin, että niistä päättää tiedekunnan ns. vakiokokoonpano, johon kuuluu vain alun toistakymmentä professoria muun henkilökunnan ja opiskelijoiden edustajien lisäksi. Tämä kokoonpano on osoittautunut yleensä kykenemättömäksi käymään itsenäistä tieteellistä keskustelua väitöskirjoista. Vanha tiedekunta sen sijaan muodosti, kaikkien professoreitten siihen kuullessa ja kaikkien oppiaineitten ollessa edustettuina, tiedeyhteisön, joka jo pelkällä olemassaolollaan kontrolloi ja yhtenäisti väitöskirjojen tasoa.

Toinen, ainakin kansatieteelliseen mutta ehkä muuhunkin esinetutkimukseen vaikuttanut seikka on se, että tieteellinen ilmapiiri oli pitkään suhteellisen nuiva klassiselle esinetutkimukselle eikä innostanut kehittämään tai edes ylläpitämään sen metodeja. Esinetutkimus ja -tutkimus kyllä eli museoissa, mutta mm. museovirkojen pätevyysvaatimukseen tehdyt muutokset eivät kannustaneet väitöskirjojen tekoon. Kun sitten esinetutkimuksen arvostus taas historian välttämättömän aaltoliikkeen voimasta alkoi nousta, kysymys ei ollut samoista tavoitteista kuin ennen: esineitä sellaisenaan ei pidetty tärkeinä, vaan kiinnostuksen kohteena olivat niiden merkitys, viestit ja asema symboleina. Ilmeisesti Bäcksbackan työ, joka tietenkin edustaa klassista esinetutkimusta, on jotenkin lähtenyt harhailemaan tässä hallinnollisesti ja metodisesti sekavassa maastossa ja erilaisten sattumusten sekä erittäin kiinnostavan ja tärkeän aiheensa ansiosta päätyneet väitöskirjaksi. Lohdutukseksi sanottakoon, että mitat täytävää esinetutkimusta on sitäkin yliopistollisina opinnäytteinä kaiken aikaa tehty.

Juhani U.E. Lehtonen